

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені К.Д.УШИНСЬКОГО

Музика Юлія Олегівна

УДК: 378.937 + 371.03

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ДО ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д.Ушинського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор

ХМЕЛЮК РАЇСА ІЛЛІВНА,

Південноукраїнський державний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського,
професор кафедри педагогіки

Офіційні опоненти – доктор психологічних наук, професор

ПАВЕЛКІВ РОМАН ВОЛОДИМИРОВИЧ,

Рівненський державний гуманітарний університет,
директор Інституту психології і педагогіки

– кандидат педагогічних наук, доцент

ЄРМАКОВА СВІТЛАНА СТАНІСЛАВІВНА,

Одеська державна академія будівництва та архітектури, доцент кафедри
філософії, політології, психології та права

Захист дисертації відбудеться 27 лютого 2009 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д.Ушинського за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Нищинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

Автореферат розісланий «12» січня 2009 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Стратегічними завданнями розбудови національної системи освіти й науки як основи становлення особистості, суспільства, держави відповідно до Закону України «Про освіту», Державної програми «Вчитель», Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті є розвиток творчого потенціалу дітей і молоді, формування у них логічного й критичного мислення, виховання прагнення до самореалізації. На сучасному етапі перед вищою педагогічною школою гостро постала проблема вдосконалення підготовки майбутніх педагогів із високим рівнем професіоналізму, які відповідально й творчо ставилися б до результатів свого навчання і до майбутньої професійної діяльності. Насамперед це стосується професійно-педагогічної підготовки вчителів початкових класів, оскільки їхні функції відображають як загальне призначення учителя, так і те особливе соціальне замовлення, що зумовлено специфікою наявної сьогодні початкової школи та вимогами до неї. Одним із важливих завдань учителів молодших класів є підвищення освітнього і культурного рівня учнів та якості їхніх знань, що вимагають розвиненого логічного мислення, оскільки сучасні процеси інформатизації суспільства актуалізують уміння опрацьовувати значну кількість навчального матеріалу, обирати найголовніше, аргументувати свою позицію, доходити висновків, захищати власні ідеї.

Педагогічні аспекти проблеми формування логічного мислення висвітлено в дослідженнях Л. Арістової, Д. Вількеєва, М. Данилова, Л. Доблаєва, Б. Коротяєва, І. Лернера, Р. Павелківа, В. Паламарчука, П. Підкасистого, Н. Половнікової, О. Савченко, В. Тюріної, І. Федоренка. Закономірності розвитку логічного мислення вивчались ученими Д. Горським, М. Каринським, М. Кондаковим, М. Мельниковим, В. Пузановим, Л. Рутковським, О. Серебрянниковим, М. Строговичем. Предметом дослідження виступала й проблема формування прийомів розумової, зокрема логічної діяльності (І. Акуленко, П. Гальперін, Є. Голант, В. Давидов, Л. Занков, Д. Ельконін, С. Кабанова-Меллер, О. Леонтєв, Н. Менчинська, В. Райський, С. Рубінштейн, Н. Тализіна).

Проблема формування готовності майбутніх учителів до різноманітних видів діяльності досліджувалася багатьма вченими (А.Алексюк, І. Богданова, А. Богуш, О. Головацька, С.Гончаренко, С.Єрмакова, І.Зязюн, Д. Іванова, Е. Карпова, О. Кіліченко, Н. Кічук, І.Ковальчук, З.Курлянд, А. Линенко, В. Мирошниченко, Г.Нагорна, Р.Хмелюк, О.Цокур, О.Яцій). Натомість проблема підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів не була ще предметом наукового пошуку.

Отже, протиріччя, що виникло між потребою сучасної системи освіти у спеціалістах, готових до розвитку логічного мислення школярів, і невідповідністю підготовки майбутніх учителів у вищих педагогічних закладах до здійснення зазначеної діяльності, зумовило вибір теми дисертаційного

дослідження: **«Підготовка майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Професійно-педагогічні засади підготовки фахівців» (№ 0105U000190), що входить до плану науково-дослідної роботи Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. Автором досліджувалася проблема підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів. Тема дисертації була затверджена Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (протокол № 4 від 25 листопада 2004 р.) і заочно координувана в координаційній раді при АПН України (протокол № 5 від 24 травня 2005 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів.

Завдання дослідження.

1. Визначити і науково обґрунтувати феномен «підготовка майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів»; уточнити поняття «логічне мислення молодших школярів», «формування логічного мислення молодших школярів», «логічна грамотність».
2. Виявити компоненти, критерії і показники, схарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів.
3. Визначити і науково обґрунтувати педагогічні умови готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів.
4. Розробити експериментальну методику підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів.

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів початкових класів.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів.

Гіпотеза дослідження підготовка майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів відбуватиметься ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- побудова цілісного педагогічного процесу шляхом логічного структурування змісту фахових дисциплін;
- організація самостійної роботи студентів, спрямованої на проектування інформаційно-методичного забезпечення щодо формування логічного мислення молодших школярів і рефлексії її результатів;
- використання методів активного навчання та ігрового моделювання.

Методи дослідження: для виконання окреслених завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези дослідження використано загальнонаукові методи теоретичного рівня: вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури з проблеми формування логічного мислення; узагальнення науково-теоретичних і дослідних даних для побудови структурно-функціональної моделі та з'ясування умов підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів; вивчення й аналіз досвіду навчально-виховної роботи вищого педагогічного навчального закладу; узагальнення передового досвіду та методи емпіричного дослідження (анкетування, спостереження, бесіди, вивчення практичної діяльності студентів під час проходження шкільної педагогічної практики, самооцінка, психологічні методики, питальники тощо) для розроблення й перевірки методики підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) з метою перевірки дієвості структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів, моделювання педагогічних ситуацій, методи математичної статистики.

База дослідження. На пошуковому етапі базою дослідження виступили початкові і загальноосвітні школи м. Одеси, м. Ізмаїла (брало участь 127 учителів початкових класів). На констатувальному етапі експерименту базою дослідження виступили Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Ізмаїльський державний гуманітарного університет, Кримський гуманітарний університет (м. Ялта), Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка, Одеський педагогічний коледж Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, педагогічний коледж Львівського національного університету імені І. Я. Франка (брало участь 256 викладачів і 568 студентів спеціальності «Початкове навчання»). На формувальному етапі експерименту базою дослідження були Одеський педагогічний коледж Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського та Педагогічний коледж Львівського національного університету імені І. Я. Франка (брало участь 17 викладачів-експериментаторів та 238 студентів спеціальності «Початкове навчання» з двох експериментальних (122 особи) і двох контрольних (116 осіб) груп).

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у тому, що на основі вивчення ідей вітчизняних і зарубіжних науковців, аналізу педагогічного досвіду та здійсненого експериментального дослідження вперше схарактеризовано специфіку педагогічної діяльності вчителя початкових класів до формування логічного мислення молодших школярів; визначено і науково обґрунтовано поняття «підготовка майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів»; розкрито сутність і обґрунтовано компоненти (предметно-змістовий, операційно-діяльнісний, особистісно-мотиваційний), критерії (інтелектуальний, праксеологічний,

аксіологічний), показники; схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів (високий, достатній, середній, низький); визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів (побудова цілісного педагогічного процесу шляхом логічного структурування змісту фахових дисциплін; організація самостійної роботи студентів, спрямованої на проектування інформаційно-методичного забезпечення щодо формування логічного мислення молодших школярів і рефлексії її результатів; використання методів активного навчання та ігрового моделювання); функції підготовки (навчально-розвивальна, організаційно-виховна, контрольна-оцінна, коригувально-діагностична); уточнено поняття «логічне мислення молодших школярів», «формування логічного мислення молодших школярів», «логічна грамотність»; дістала подальшого розвитку методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Практична значущість дослідження полягає у тому, що розроблено і впроваджено в навчально-виховний процес спецкурс «Основи формування логічного мислення молодших школярів»; методику діагностики рівнів професійної готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів. Матеріали дослідження, які стосуються опису способів реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів, а також методичного посібника «Розвиток логічного мислення на уроках рідної мови в період навчання грамоти», можуть використовуватись у практиці їхньої професійної освіти у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації, у системі післядипломної педагогічної освіти. Основні висновки дисертації можуть бути рекомендовані для широкого кола учителів і батьків у ході формування логічного мислення дітей.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (акт про впровадження № 1013 від 06.04.2007 р.), Кримського гуманітарного університету (м. Ялта) (акт про впровадження від 10.04.2007 р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт про впровадження № 1-7/279AB від 05.04.2007 р.), Одеського педагогічного коледжу Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (акт про впровадження № 91 від 26.04.2007 р.), педагогічного коледжу Львівського національного університету імені І. Я. Франка (акт про впровадження № 172 від 12.04.2007 р.), Кіровоградського державного педагогічного університету імені В.Винниченка (акт про впровадження № 342 від 19.04.2007 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечується методологічним обґрунтуванням вихідних теоретичних положень, опертям на результати психолого-педагогічної науки, доцільним поєднанням комплексу теоретичних і емпіричних методів дослідження, адекватних його меті, завданням, предмету і гіпотезі; порівняльним аналізом даних, одержаних за допомогою різноманітних методів дослідження, що мають репрезентативний характер.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та результати дослідження доповідалися на Першій всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції (Київ, 2005), всеукраїнських науково-практичних читаннях студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині Костянтина Дмитровича Ушинського (Одеса, 2005), всеукраїнській науково-практичній конференції «Організація навчально-виховного процесу у вищій школі у світлі входження України в Європейський освітній простір» (Бердянськ, 2006), обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки та щорічних аспірантських семінарах Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського.

Основні результати дослідження викладено в 10 публікаціях автора, з них 7 – у фахових виданнях України та 1 методичний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 183 сторінки. У тексті вміщено 19 таблиць, 2 діаграми, 5 графіків, 1 схему, що займають 8 сторінок основного тексту. У списку використаних джерел 333 найменування. Додатки викладено на 54 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання дослідження; схарактеризовано методи роботи; розкрито наукову новизну, практичну значущість дисертації; подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів і структури роботи.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів»** проаналізовано стан досліджуваної проблеми у вітчизняній літературі; визначено сутність і структуру феномена «готовність майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів»; уточнено поняття «логічне мислення молодших школярів», «формування логічного мислення молодших школярів», «логічна грамотність»; розкрито вікові особливості формування логічного мислення в молодших школярів; розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування логічного мислення в молодших школярів і визначено педагогічні умови її реалізації.

Сьогодні майбутній учитель початкових класів повинен вміти збирати, засвоювати, опрацьовувати значний обсяг матеріалу. Саме наявність сформованого логічного мислення, на нашу думку, сприятиме тому, що майбутній педагог легко зможе корегувати великий обсяг інформації, яка надходить, вилучати необхідне й використовувати у своїй діяльності.

Складність підготовки вчителя початкових класів полягає насамперед у тому, що він повинен оволодіти знаннями, вміннями та навичками різноманітної діяльності, що пов'язано з необхідністю викладати декілька предметів, а не один, як в інших учителів-предметників. У Державному стандарті вищої освіти спеціальності 7.010102 «Початкове навчання» зазначено, що

під час навчання у вищому педагогічному закладі освіти майбутні вчителі початкових класів повинні набути предметно-розумових умінь щодо виконання операцій із розумовими образами предметів, що вимагає наявності у студентів розвиненої системи уявлень і здатності до розумових дій (аналіз, класифікація, узагальнення, порівняння тощо); знаково-розумових умінь щодо виконання операцій зі знаками та знаковими системами, тобто оволодіти діями, які є необхідними для виконання логічних та розрахункових операцій.

Учителі, які обізнані з основами логіки, можуть передати ці знання, уміння і навички правильного, тобто логічного, мислення своїм учням. Отже, необхідність підготовки студентів до формування логічного мислення молодших школярів випливає з вимог, які ставляться до педагогічної діяльності і яким повинна задовольняти підготовка вчителів у вищому навчальному закладі, щоб успішно виконувати завдання, які постають перед ними у процесі навчання й виховання молодших школярів. Логічне мислення молодших школярів – це вид мислення, що формується у процесі спеціально організованої пізнавальної діяльності і передбачає уміння особистості аналізувати, класифікувати, знаходити схоже і відмінне, узагальнювати й доходити висновків щодо явищ і подій, які її оточують.

З огляду на те, що в умовах сьогодення від сучасного вчителя вимагається уміння доводити й переконувати, аргументовано відстоювати свою позицію, спростовувати неправдиві і необґрунтовані положення опонента, вважаємо, що наявність сформованого логічного мислення у студентів вищого педагогічного закладу освіти є також дуже важливим. Адже у процесі спілкування зі школярами вчитель повинен уміти зрозуміло й чітко викладати навчальний матеріал, ураховуючи рівень підготовленості учнів, їхній життєвий досвід та індивідуальні особливості.

Сутність професійно-педагогічної діяльності вчителя початкових класів з формування логічного мислення молодших школярів полягає у заміні особистісної позиції учнів у сфері навчального пізнання з пасивної, що потребує безпосереднього педагогічного керівництва, на активну, і є наслідком розвитку їхнього самоуправління в цій сфері шляхом опосередкованого педагогічного впливу. Призначення діяльності вчителя початкових класів із формування логічного мислення молодших школярів, яку ми розглядаємо як особливу професійну стратегію й технологію, полягає у тому, щоб, залучаючи учнів до засвоєння основ логіки і відпрацювання необхідних логічних операцій як певних розумових дій, не подавляти їхньої самостійності, ініціативи й індивідуальності в навчальний час, а навпаки сприяти повноцінній самореалізації творчих сил та інтелектуальних потенцій учнів, пробудженню їхньої активності, самодіяльності та інтенсивного розвитку індивідуальних розумових здібностей.

Для того, аби здійснювати розвиток логічного мислення молодших школярів, учителю необхідні знання структури і закономірностей логічного розвитку учнів початкових класів, їхніх вікових

фізіологічних особливостей та особливостей мислення, вони повинні опанувати методику формування й розвитку логічного мислення дітей.

Молодший шкільний вік охоплює життя дитини від 7 до 10 років. З початком шкільного навчання основним типом діяльності дітей стає навчальна. Головною особливістю цього періоду є подальше зростання фізичних сил і прискорений розвиток пізнавальних здібностей школярів. Основні досягнення молодшого шкільного віку зумовлені самим характером навчальної діяльності і здебільшого визначальними для подальших років навчання: до кінця молодшого шкільного віку дитина повинна мати бажання учитись, уміти вчитися й вірити у свої сили. Проте рівень розумового розвитку визначається не тільки обсягом засвоєних знань, а й умінням володіти певними розумовими операціями, логічними прийомами мислення. Тому позитивні здобутки молодшого шкільного віку є необхідною основою, завдяки якій відбуватиметься подальший розвиток дитини як активного суб'єкта пізнання й діяльності.

Формування логічного мислення майбутнього вчителя початкових класів – це цілеспрямований процес здобуття студентами логічних знань, оволодіння логічними вміннями та навичками застосування їх у практичній діяльності на підставі сформованої здатності до виконання логічних операцій. Сформоване логічне мислення учителя є підставою для здійснення формування логічного мислення молодших школярів. Під формуванням логічного мислення молодших школярів розуміємо розвиток їхніх можливостей порівнювати, узагальнювати різні зв'язки, знаходити суттєві і несуттєві ознаки, схожості та різності об'єктів, які вони вивчають.

У процесі формування логічного мислення молодших школярів, учитель не лише надає їм початкові знання, уміння й навички письма, лічби, але й навчає аналізувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, класифікувати тощо. Одним з основних завдань учителя початкових класів є формування уміння й бажання вчитися. А щоб бажати вчитись, уміти думати, необхідно розвивати логічне мислення, щоб сприйняття стало вдумливим, увага ставала мимовільною, розвивались абстрактні та чуттєві уявлення. Для здійснення такої діяльності в молодших класах учитель повинен бути готовим до цілеспрямованої роботи щодо формування і розвитку логічного мислення в учнів.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури підготовку вчителів початкових класів до формування логічного мислення молодших школярів розглядаємо як процес набуття студентами позитивних мотивів, рефлексивних умінь, системи знань, що дозволяють продуктивно формувати логічне мислення молодших школярів. Підготовка передбачає формування у студентів позитивної настанови щодо визначення мети майбутньої педагогічної діяльності з формування логічного мислення учнів молодшого віку та шляхів її досягнення. У структурі підготовки виокремили предметно-змістовий, операційно-діяльнісний, особистісно-мотиваційний компоненти.

Предметно-змістовий компонент сприятиме набуттю фахових знань під час вивчення таких

навчальних предметів, як «Педагогіка», «Психологія», «Логіка», «Філософія», а також у процесі самовдосконалення, самостійного здобуття необхідних знань щодо формування й розвитку логічного мислення дітей молодшого шкільного віку, розвитку професійних навичок, формування професійної майстерності, розширення кругозору, що впливатиме на ефективність їхньої майбутньої педагогічної діяльності. Предметно-змістовий компонент містить: знання з психолого-педагогічних, філософських дисциплін; повноту сформованості логічних операцій (аналіз, синтез, класифікація, абстрагування, порівняння, узагальнення тощо), уміння визначати логічні закономірності; знання особливостей організації навчальної діяльності молодших школярів в аспекті формування їхнього логічного мислення.

Одним із важливих компонентів готовності вчителя початкових класів є операційно-діяльнісний, який передбачає опанування ним уміння організовувати й спрямовувати навчальну діяльність молодшого школяра на формування логічного мислення, активізувати його діяльність під час навчання, визначати конкретні завдання і керувати розвитком пізнавальних здібностей дітей. Операційно-діяльнісний компонент характеризується: наявністю комунікативних та організаторських здібностей, умінням доступно, правильно і логічно висловлювати свої думки, сперечатися, дискутувати; умінням діагностувати рівень розвитку логічного мислення молодших школярів; умінням залучати молодших школярів до організованої колективної ігрової діяльності, що сприяє формуванню у них логічного мислення; умінням планувати й організовувати свою діяльність під час шкільних занять із формування логічного мислення молодших школярів.

Особистісно-мотиваційний компонент у структурі підготовки вчителя до формування логічного мислення посідає центральне місце, адже мотив виступає провідним фактором будь-якої діяльності. Від сформованості у студентів позитивного ставлення до формування логічного мислення у школярів, інтересу до цього процесу залежить ефективність їхньої професійної роботи з молодшими школярами в цьому напрямку. Особистісно-мотиваційний компонент включає: позитивне ставлення до професії учителя початкових класів, усвідомлення необхідності формування логічного мислення у дітей, виявлення прагнення до оптимізації процесу формування логічного мислення, наявність у студентів потреби в саморозвитку логічного мислення.

Зважаючи на те, що всі визначені компоненти підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів є взаємопов'язаними і взаємозалежними, ми розглядаємо їх у комплексі. Кожен із них виконує відповідні функції – навчально-розвивальну, організаційно-виховну, контрольну-оцінну і коригувально-діагностичну. Формуванню зазначених компонентів, на нашу думку, сприятиме впровадження у навчально-виховний процес вищого педагогічного навчального закладу чітко окреслених педагогічних умов: побудова цілісного педагогічного процесу шляхом логічного структурування змісту фахових дисциплін; організація самостійної роботи студентів, спрямованої на проектування інформаційно-методичного забезпечення щодо

формування логічного мислення молодших школярів і рефлексії її результатів; використання методів активного навчання та ігрового моделювання.

На підставі теоретико-методологічного дослідження було розроблено структурно-функціональну модель, що розкриває процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування логічного мислення у молодших школярів і яка складається з мети, функцій, компонентів, педагогічних умов, засобів їх реалізації та результату.

У другому розділі «**Дослідно-експериментальна робота з підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів**» проведено діагностику рівнів готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів; визначено критерії, показники, якісні характеристики рівнів зазначеної готовності; розроблено експериментальну методику підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів; подано результати діагностувального й формувального етапів педагогічного експерименту.

На констатувальному етапі експерименту було виокремлено такі критерії рівнів сформованості готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів: інтелектуальний критерій з показниками: знання теорії цілісного педагогічного процесу, його сутності, структури, закономірностей і протиріч, традиційних і альтернативних технологій навчання і розумового виховання; знання психологічної теорії логічного мислення, його сутності, специфіки і особливостей компонентної структури; знання теорії формування логічного мислення молодших школярів з урахуванням їхніх вікових і індивідуальних особливостей, а також пізнавальних можливостей і обмежень (рівня сформованості пізнавальної активності, самостійності, уявлення, пам'яті, уваги і т. ін.); знання методики розвитку логічного мислення молодших школярів з урахуванням специфіки предметного змісту навчальної інформації (математика, природознавство, музика, граматика і т. ін.) і вимог наявних і альтернативних навчальних програм; знання здобутків педагогічної інноватики і передового педагогічного досвіду, сутності і можливостей традиційних і авторських технологій розвитку логічного мислення учнів, різних прийомів, активізації їхньої пізнавальної діяльності в цьому ракурсі.

Праксеологічний критерій характеризується такими показниками: вміння демонструвати способи реалізації провідних мисленнєвих прийомів (визначати відомі поняття, класифікувати їх, розуміти смисл основних логічних зв'язків, упізнавати логічну форму математичних речень і граматичних конструкцій, доводити твердження, виявляти логічні помилки, мислити критично, послідовно, вмотивовано і т. ін.); уміння розробляти з відповідним психолого-педагогічним обґрунтуванням перспективні й поурочні плани щодо змісту і способів діяльності молодших школярів, спрямованої на формування у них компонентів логічного мислення із застосуванням традиційних і інноваційних методів, прийомів і форм; уміння добирати і самостійно створювати адекватні

репродуктивні і нестандартні завдання, вправи, задачі, дидактичні й інтелектуальні ігри з логічним навантаженням, самостійно формулювати проблемні запитання й намічати алгоритми пошуку раціональних відповідей на них; уміння адекватно оцінювати пізнавальні і навчальні досягнення молодших школярів, діагностувати стан розвитку компонентів їхнього логічного мислення.

Аксіологічний критерій з показниками: психологічна настанова на усвідомлення значущості педагогічної діяльності з формування логічного мислення молодших школярів; інтерес до означеного аспекту педагогічної діяльності, задоволеність нею; позитивне ставлення до навчання логічного мислення молодших школярів; наявність потреби в удосконаленні власних інтелектуальних процесів і розумових дій; наявність стійкої схильності до самоаналізу та самооцінки своїх якостей і професійних дій, спрямованих на формування логічного мислення молодших школярів.

На констатувальному етапі експерименту для діагностики рівнів готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів було використано: авторські анкети; розроблену картку експертної оцінки ступеня володіння майбутніми вчителями початкових класів знаннями та вміннями щодо формування логічного мислення молодших школярів; модифіковану шкалу оцінки потреби досягнення готовності, за А.Кареліним, для визначення оцінки мотивації ставлення майбутніх учителів формування логічного мислення молодших школярів; методику В.Синявського, В.Федоришина КОЗ-1 для визначення комунікативних та організаторських здібностей студентів; тест Ліппмана «Логічні закономірності», тести «Логічно-понятійне мислення. Утворення складних аналогій» і «Логічність умовисновків», що призначені для оцінки логічного мислення; методику В. Тернопільської для визначення рівня самооцінки студентів.

Було розроблено показники ознак (у балах) рівнів сформованості готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів: 5 балів – ознака виражена яскраво; 4 бали – ознака виражена достатньо; 3 бали – ознака виражена середньо; 2 бали – ознака виражена слабо; 1 бал – ознака виражена надзвичайно слабо. Відповідно на низькому рівні знаходилися студенти, які отримали від 1,0 до 1,9 балів; на середньому – від 2,0 до 2,9 балів; на достатньому – від 3,0 до 3,9 балів; на високому рівні – від 4,0 до 5,0 балів.

Подамо змістову характеристику рівнів сформованості готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів.

Високий рівень. У студентів цього рівня сформована позитивна мотивація на навчання, підкріплена стійким інтересом до цінностей педагогічної діяльності; наявне позитивне ставлення до професії учителя початкових класів; спостерігається постійне прагнення до самовдосконалення, самовираження; вони відповідально ставляться до виконання завдань, пов'язаних із формуванням логічного мислення молодших школярів. Студенти демонструють наявність яскраво виражених загальних інтелектуальних здібностей, а також творчої ініціативи та активності щодо діяльності,

пов'язаної з формуванням логічного мислення молодших школярів; вони без труднощів оперують логічними операціями, установлюють логічні закономірності; їхні зусилля спрямовані на формування пізнавальної активності в молодших школярів; вони майстерно володіють умінням застосовувати на практиці логічні прийоми і дидактичні ігри; майбутній учитель спрямований на здобуття нових знань. Студенти мають розвинені комунікативні здібності; вони вміють майстерно організовувати колективну ігрову діяльність молодших школярів; багато уваги приділяють плануванню й організації своєї діяльності, що спрямована на формування логічного мислення у дітей молодшого шкільного віку; відрізняються умінням швидко й легко налагоджувати доброзичливі стосунки з людьми. Студенти цього рівня мають стійку схильність до самоаналізу та самооцінки своїх якостей і професійних дій; вони вміло використовують методи психолого-педагогічної оцінки, правильно оцінюють досягнуті результати, уміють виявляти й виправляти допущені помилки у формуванні логічного мислення у молодших школярів.

Достатній рівень характерний для студентів із переважною позитивною мотивацією на навчання; загалом у них присутній інтерес до цінностей педагогічної діяльності; ставлення до професії учителя початкових класів здебільшого має позитивний характер; вони усвідомлюють необхідність самовдосконалення, самовираження у професійній діяльності; до виконання завдань ставляться з певною відповідальністю. У них розвинені загальні інтелектуальні здібності; їм притаманна творча ініціатива й активність щодо діяльності, пов'язаної з формуванням логічного мислення молодших школярів; у студентів достатньо сформовані вміння здійснення логічних операцій та визначення логічних закономірностей; вони розуміють важливість пізнавальної активності у формуванні логічного мислення молодших школярів; уміло застосовують на практиці логічні прийоми і дидактичні ігри; майбутні вчителі в цілому спрямовані на здобуття нових знань. У студентів достатньо розвинені комунікативні здібності; вони вміють організовувати колективну ігрову діяльність молодших школярів; приділяють увагу плануванню й організації своєї діяльності, спрямованої на формування логічного мислення у молодших школярів; достатньо доброзичливо ставляться до інших людей. Студенти достатнього рівня схильні до самоаналізу та самооцінки своїх якостей і професійних дій; вони достатньо володіють методами психолого-педагогічної оцінки, добре оцінюють досягнуті результати і здебільшого вміють оцінити й виправити допущені помилки під час формування логічного мислення у молодших школярів.

Середній рівень притаманний студентам, мотивованим на навчання; проте інтерес до цінностей педагогічної діяльності у них має епізодичний характер; вони спрямовані на педагогічну діяльність, але їхні бажання мінливі і здебільшого залежать від обставин; не завжди прагнуть до самовдосконалення, самовираження; до виконання завдань ставляться не завжди відповідально. Майбутні вчителі не виявляють відповідного рівня загальних інтелектуальних здібностей; творча ініціатива й активність щодо діяльності, пов'язаної з формуванням логічного мислення у

молодших школярів, виражена не яскраво; студенти демонструють поверхові знання щодо здійснення логічних операцій та визначення логічних закономірностей; не впевнені у важливості пізнавальної активності у формуванні логічного мислення молодших школярів; у них спостерігаються труднощі під час застосування на практиці логічних прийомів і дидактичних ігор; здобувають нові знання лише з необхідності. Студенти здебільшого намагаються діяти наодинці, не зацікавлені в розвитку своїх комунікативних здібностей; відчують труднощі в організації колективної ігрової діяльності молодших школярів; питанням планування й організації своєї діяльності приділяють увагу під контролем інших; стосунки з людьми, які їх оточують, мають нестійкий характер, подекуди виявляється байдужість. Самоаналіз та самооцінка особистісних якостей і професійних дій є необ'єктивними, часто завищеними; мають поверхові знання щодо методів психолого-педагогічної оцінки, в оцінці досягнутих результатів припускаються помилок; не володіють навичками виявлення й виправлення допущених помилок під час формування логічного мислення у молодших школярів.

Низький рівень. Студенти характеризуються пасивністю у навчанні; не виявляють інтересу до цінностей педагогічної діяльності; вони не спрямовані на педагогічну діяльність; не зацікавлені в самовдосконаленні, самовираженні; безвідповідально ставляться до виконання завдань. Не виявляють відповідного рівня загальних інтелектуальних здібностей; творча ініціатива й активність, пов'язані з формуванням логічного мислення молодших школярів, не сформовані; їм важко здійснювати логічні операції й визначати логічні закономірності; важливість пізнавальної активності у формуванні логічного мислення у молодших школярів не усвідомлена; зазнають значних труднощів у застосуванні на практиці логічних прийомів і дидактичних ігор; не відчують необхідності у здобутті нових знань. Студенти характеризуються формальним спілкуванням, не зацікавлені в розвитку своїх комунікативних здібностей; організація колективної ігрової діяльності молодших школярів здійснюється методом випробувань і помилок; планування й організації своєї діяльності необмірковані; відчують труднощі в налагодженні стосунків з іншими людьми. Майже не спостерігається самоаналіз та самооцінка особистісних якостей і професійних дій; відсутні знання щодо методів психолого-педагогічної оцінки, в оцінці досягнутих результатів не об'єктивні; зазнають труднощів у виявленні й виправленні допущених помилок у процесі формування логічного мислення у молодших школярів.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що готовність майбутніх учителів початкових класів до формування логічного мислення молодших школярів знаходиться на низькому (37,4 %) та середньому (30,5 %) рівнях; у 20,9 % студентів вона була виявлена на достатньому, а в 11,2 % – на високому рівнях. Відтак виникла необхідність цілеспрямованої роботи з майбутніми вчителями початкових класів, що передбачала б їхню підготовку до формування й розвитку логічного мислення учнів молодших класів.

На підставі теоретико-методологічного дослідження та результатів констатувального етапу експерименту було розроблено структурно-функціональну модель, що розкриває процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування логічного мислення молодших школярів і яка складається з мети, функцій, компонентів, педагогічних умов, засобів їх реалізації та результату.

Сутність запропонованого експерименту полягала в тому, щоб за допомогою реалізації визначених педагогічних умов в експериментальних групах досягнути більш вагомих результатів щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування логічного мислення молодших школярів шляхом стимулювання і педагогічної підтримки їхніх дій щодо набуття відповідної професійної готовності. При цьому запропоновані педагогічні умови впроваджувалися комплексно на підставі принципів інтеграції та міжпредметного зв'язку фахових і загальнонаукових дисциплін, проблематизації і діалогізації усіх форм професійного навчання і виховання, єдності теорії і практики, гуманізації педагогічного спілкування, індивідуального і диференційованого підходів. У контрольних групах навчально-виховний процес здійснювався за традиційною формою без суттєвих змін у змісті, формах і методах професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Реалізація першої педагогічної умови – побудова цілісного педагогічного процесу шляхом логічного структурування змісту фахових дисциплін – відбувалася під час теоретичного етапу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів і передусім на базі предметів психолого-педагогічного циклу, які складають її ядро. Було використано понятійні міжпредметні зв'язки навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу («Педагогіка», «Психологія», «Філософія», «Логіка»); проаналізовано навчальні програми щодо наявності в них завдань на розвиток логічного мислення молодших школярів, скоректовано і внесено в наявні програми окремі теми щодо специфіки розвитку логічного мислення молодших школярів. На самостійну роботу студентів з цього модулю виносилось опанування ними відповідної науково-педагогічної літератури з презентацією її результатів у вигляді короткого інформаційного повідомлення чи опорного (схематичного) конспекту.

Зазначимо, що особлива увага приділялась вивченню студентами експериментальних груп специфіки педагогічної діяльності як процесу вирішення учителем різних типів педагогічних завдань, серед яких виокремили завдання формування молодших школярів логічного мислення. Через це, ураховуючи наявність у розкладі занять студентів безперервної педагогічної практики, мотивували їх на виконання переліку практичних завдань, що вимагало від них кожного тижня спостережень за педагогічною діяльністю учителів в означеному аспекті, а також оцінки міри застосування ними доцільних чи мало ефективних способів і прийомів у роботі з учнями молодшого шкільного віку.

Реалізація другої педагогічної умови – організація самостійної роботи студентів, спрямованої на проектування інформаційно-методичного забезпечення щодо формування логічного мислення молодших школярів і рефлексії її результатів – здійснювалася переважно під час опанування ними різноманітних методик навчання учнів предметів у початковій школі, а також розробленого автором спецкурсу «Основи формування логічного мислення молодших школярів».

Спецкурс розроблено за вимогами кредитно-модульної системи навчання, він складається з двох змістових модулів, що містить лекційні (10 годин), семінарсько-практичні заняття (20 годин), самостійну роботу студентів (14 годин) та виконання індивідуальних творчих завдань (10 годин), загалом – 54 години (1 кредит).

Метою його викладання було узагальнення і конкретизація набутих студентами раніше знань, що стосувалися сутності і специфіки формування логічного мислення молодших школярів, а також відпрацювання практичних умінь і навичок, що сприяли здійсненню ними відповідних функцій педагогічної діяльності в означеному напрямі. Серед провідних завдань спецкурсу були ті, що збагачували уявлення студентів про сутність і структуру феномена «логічне мислення», його місце і роль в інтелектуальному розвитку молодших школярів; поглиблювали їхні знання з логіки (поняття, висловлення, уявлення про окремі закони логіки висловлень, уявлення про окремі схеми правильних міркувань); удосконалювали способи підготовки майбутніх учителів до формування і розвитку логічного мислення молодших школярів. Крім того, у процесі викладання спецкурсу «Основи формування логічного мислення молодших школярів» студенти ознайомлювались із передовим педагогічним досвідом і інноваціями в діяльності вчителів-новаторів із розвитку логічного мислення школярів, висвітленим як у світовій практиці, так і в Україні.

Третя педагогічна умова – використання методів активного навчання та ігрового моделювання – реалізовувалася не тільки під час проведення аудиторних занять із навчальних дисциплін фахового спрямування, але й упродовж позааудиторної роботи зі студентами експериментальних груп із професійного виховання і самовиховання, заходів на дозвіллі, а також здійснення ними науково-дослідницького пошуку. Так, у межах кожної з навчальних дисциплін було спеціально розроблено заняття, що сприяли формуванню у студентів позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності, викликали бажання брати активну участь у колективній ігровій діяльності, удосконалювати пошукові вміння під час підготовки до проведення різноманітних конкурсів, ігор, вечорів, а також забезпечувало розвиток умінь аналізувати свою діяльність і діяльність групи під час проведення цих заходів у ході їх обговорення. Зауважимо, що запропоновані заходи професійно-ігрової діяльності сприяли не лише розвитку інтелектуальних, організаційних, комунікативних та інших умінь майбутніх учителів, але й слугували матеріалом для створення своєрідної «схемки цікавих справ», які в подальшому можуть використовуватися під час безпосередньої педагогічної діяльності з учнями молодших класів.

По завершенні формувального етапу експерименту було зафіксовано значні зміни в результатах рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до формування логічного мислення молодших школярів. Так, високого рівня в експериментальних групах досягли 29,8 % респондентів (у контрольних – 15,1 %), на достатньому рівні в експериментальних групах виявлено 41,7 % студентів (у контрольних групах – 25 %), на середньому рівні в експериментальній групі знаходилися 22,3 % майбутніх учителів (у контрольній групі – 36,7%), на низькому рівні залишилося 6,2 % студентів в експериментальній та 23,2 % у контрольній групах.

Отже, викладання спецкурсу «Основи формування логічного мислення в молодших школярів», проведення позааудиторних навчально-виховних заходів із логічним навантаженням, виконання індивідуальних творчих завдань і проходження педагогічної практики, спрямованої на формування логічного мислення у молодших школярів значно сприяли підготовці студентів до здійснення такої діяльності.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації розроблено й експериментально апробовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів і педагогічні умови її реалізації.

1. Логічне мислення молодших школярів – цетакій вид мислення, що формується у процесі спеціально організованої пізнавальної діяльності і передбачає вміння особистості аналізувати, класифікувати, знаходити схоже і відмінне, узагальнювати й доходити висновків щодо явищ і подій, які її оточують. Логічна грамотність учня – це вільне володіння комплексом елементарних логічних понять та дій, що складають абетку логічного мислення і необхідну базу для його розвитку.
2. Підготовка вчителів початкових класів до формування логічного мислення молодших школярів – це процес набуття студентами позитивних мотивів, рефлексивних умінь, системи знань, котрі дозволяють продуктивно формувати логічне мислення молодших школярів. Підготовка передбачала формування у студентів позитивної настанови щодо визначення мети майбутньої педагогічної діяльності з формування логічного мислення учнів молодшого віку та шляхів її досягнення.
3. Професійна готовність студентів із формування логічного мислення молодших школярів – це інтегрована професійна якість особистості вчителя, що виявляється в активності, визначає здатність обирати метою своєї професійної діяльності формування логічного мислення молодших школярів, забезпечується позитивною мотивацією, оволодінням знаннями, вміннями та навичками, які дозволяють продуктивно здійснювати відповідну діяльність.
4. У ході дослідження було доведено, що процес підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування логічного мислення молодших школярів відбувається більш ефективно,

якщо реалізувати такі педагогічні умови: побудова цілісного педагогічного процесу шляхом логічного структурування змісту фахових дисциплін; організація самостійної роботи студентів, спрямованої на проектування інформаційно-методичного забезпечення щодо формування логічного мислення молодших школярів і рефлексії її результатів; використання методів активного навчання та ігрового моделювання.

5. Було виокремлено інтелектуальний, праксеологічний, аксіологічний критерії рівнів сформованості готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів з показниками означеної готовності. Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що готовність до формування логічного мислення молодших школярів були на низькому (37,4 %) та середньому (30,5 %) рівнях; у 20,9 % студентів на достатньому, а в 11,2 % – на високому рівнях.

6. В основу формувального експерименту було покладено реалізацію розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів шляхом упровадження у навчально-виховний процес визначених педагогічних умов. З цією метою було розроблено спецкурс «Основи формування логічного мислення молодших школярів», скоректовано зміст інших теоретичних дисциплін («Педагогіка», «Психологія», «Філософія», «Логіка»), проведено позааудиторні виховні заходи з логічним навантаженням, розроблено індивідуальні навчально-дослідні завдання та організовано і скоректовано зміст педагогічної практики в початковій школі.

7. На прикінцевому етапі експерименту було зафіксовано значні зміни в результатах рівнів підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування логічного мислення молодших школярів. Так, високого рівня в експериментальних групах досягли 29,8 % респондентів, у контрольних – 15,1 % (на констатувальному етапі – 11,2 %), на достатньому рівні в експериментальних групах виявлено 41,7 % студентів, у контрольних групах – 25 % (на початковому етапі – 20,9 %), на середньому рівні в експериментальній групі знаходилися 22,3% майбутніх учителів, у контрольній – 36,7% (було – 30,5 %), на низькому рівні залишилися 6,2% студентів в експериментальній та 23,2 % – у контрольній групах (на констатувальному етапі – 37,4 %).

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні наступності підготовки учителів початкової школи та основної школи до педагогічної діяльності з розвитку логічного мислення учнів.

Основні положення дисертації відображені в таких публікаціях автора:

1. Музика Ю.О. Гра як засіб розвитку логічного мислення молодших школярів / Ю.О. Музика // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса, 2005. – № 9-10. – С. 87-92.

2. Музика Ю.О. До питання щодо формування логічного мислення у молодших школярів / Ю.О. Музика // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса, 2005. – № 1-2. – С. 79-84.
3. Музика Ю.О. Психолого-дидактичні аспекти розвитку логічного мислення на уроках рідної мови / Ю.О. Музика // Наука і освіта. – Одеса, 2005. – Вип. 1-2. – С. 139-140.
4. Музика Ю.О. Сутність і структура готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів / Ю.О. Музика // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Т. 56. Вип. 43. Педагогічні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – С. 143-146.
5. Музика Ю.О. Функції дидактичної гри / Ю.О. Музика // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса, 2006. – № 3-4. – С. 66-73.
6. Музика Ю.О. Діагностика рівнів готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення в молодших школярів / Ю.О. Музика // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Зб. наук. пр. – Рівне, 2007. – № 36. – С. 145-148.
7. Музика Ю.О. Стандарти вищої педагогічної освіти у контексті Болонської декларації / Ю.О. Музика // Зб. наук. пр. – № 2 (педагогічні науки). – Бердянськ, 2007. – С. 103-108.
8. Музика Ю.О. До проблеми розвитку логічного мислення молодших школярів у процесі навчання математики / Ю.О. Музика // Науковий потенціал України: Матеріали першої всеукр. наук.-практ.інтернет-конф. (1-5 березня 2005 р.) – К., 2005. – С. 27-28.
9. Музика Ю.О. Педагогічна спадщина К.Д.Ушинського в навчанні дітей рідної мови / Ю.О. Музика // Всеукр. наук.-практ. читання студентів і молодих науковців, присвячені педагогічній спадщині К.Д.Ушинського (17-18 травня 2005 р.). – Одеса, 2005. – С. 11-13.
10. Музика Ю.О. Розвиток логічного мислення на уроках рідної мови в період навчання грамоти: метод. посібник / Ю.О. Музика. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2007. – 175 с.

АНОТАЦІЯ

Музика Ю.О. Підготовка майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. – Одеса, 2009.

У дисертації вперше визначено сутність і компонентну структуру готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів; визначено критерії, показники, якісні характеристики рівнів зазначеної готовності; розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів і визначено

педагогічні умови її реалізації; розроблено й експериментально апробовано методику діагностики рівнів професійної готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів. Матеріали дослідження знайшли практичне відображення в розробленні й апробації спецкурсу «Основи формування логічного мислення в молодших школярів».

Ключові слова: майбутні вчителі, готовність, молодші школярі, логічне мислення, педагогічні умови, компоненти, професійно-педагогічна діяльність.

АННОТАЦІЯ

Музыка Ю.О. Подготовка будущих учителей к формированию логического мышления младших школьников. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Южно-Украинский государственный педагогический университет имени К.Д. Ушинского. – Одесса, 2009.

В первой главе «Теоретические основы подготовки будущих учителей к формированию логического мышления младших школьников» проанализировано состояние исследуемой проблемы в отечественной литературе; определены сущность и структура феномена «готовность будущих учителей к формированию логического мышления у младших школьников»; уточнены понятия «логическое мышление младших школьников», «формирование логического мышления младших школьников», «логическая грамотность»; разработана структурно-функциональная модель подготовки будущих учителей к формированию логического мышления младших школьников и определены педагогические условия ее реализации.

Подготовку учителей начальных классов к формированию логического мышления младших школьников мы рассматриваем как процесс приобретения студентами соответствующей системы знаний, навыков и умений логического мышления, которые обеспечивают положительную установку относительно определения цели будущей педагогической деятельности по формированию логического мышления учащихся младшего возраста и путей ее достижения. Результатом этой подготовки является готовность студентов к формированию логического мышления младших школьников, которую мы определяем как интегрированное профессиональное качество личности учителя, проявляющиеся в активности, определяет способность выбирать целью своей профессиональной деятельности формирование логического мышления младших школьников, обеспечивается положительной мотивацией, овладением знаниями, умениями и навыками, позволяющими продуктивно осуществлять соответствующую деятельность.

Формирование логического мышления будущего учителя – это целенаправленный процесс приобретения студентами логических знаний, овладение логическими умениями и навыками применения их в практической деятельности на основе сформированной способности к

выполнению логических операций. Сформированное логическое мышление учителя является основанием для осуществления формирования логического мышления учащихся младших классов, которое предусматривает развитие их возможностей сравнивать, обобщать разные связи, находить существенные и несущественные признаки, схожесть и различие изучаемых объектов.

В структуре общей готовности будущих учителей к формированию логического мышления у младших школьников были выделены предметно-содержательный, операционно-деятельностный, личностно-мотивационный компоненты.

Педагогическими условиями подготовки будущих учителей к формированию логического мышления у младших школьников во время обучения в высшем учебном заведении являются: построение целостного педагогического процесса путем логического структурирования содержания профессиональных дисциплин; организация самостоятельной работы студентов, направленной на проектирование информационно-методического обеспечения относительно формирования логического мышления младших школьников и рефлексии ее результатов; использование методов активного обучения и игрового моделирования.

Во второй главе **«Экспериментальная работа по подготовке будущих учителей к формированию логического мышления младших школьников»** осуществлена диагностика уровней готовности будущих учителей к формированию логического мышления у младших школьников; определены критерии, показатели, качественные характеристики уровней указанной готовности; разработана экспериментальная методика подготовки будущих учителей к формированию логического мышления у младших школьников; поданы результаты диагностического и формирующего этапов педагогического эксперимента. Критериями выступили: интеллектуальный, праксеологический, аксиологический.

На формирующем этапе исследования апробировалась структурно-функциональная модель подготовки будущих учителей к формированию логического мышления у младших школьников, которая предусматривала реализацию в комплексе определенных педагогических условий во время изучения спецкурса «Основы формирования логического мышления у младших школьников», проведения внеаудиторных воспитательных мероприятий с логической нагрузкой, выполнения индивидуальных творческих заданий и прохождения студентами педагогической практики в начальной школе.

Анализируя полученные данные, мы пришли к выводу, что целенаправленная, специально организованная работа со студентами значительно способствовала повышению уровней готовности будущих учителей к формированию логического мышления у младших школьников.

Ключевые слова: будущие учителя, готовность, младшие школьники, логическое мышление, педагогические условия, компоненты, профессионально-педагогическая деятельность.

ANNOTATION

Muzyka Ju.O. Training of future teachers to form logical thinking of primary school children. –

Manuscript.

The dissertation aimed at getting the degree of candidate in pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – South Ukrainian State Pedagogical University named after K.D. Ushynskyj. – Odessa, 2009. Essence and component structure of future teachers' readiness to form logical thinking of primary school children are presented in this dissertation for the first time. Criteria, indices and quality features of the above mentioned readiness are stated. Structural and functional model of future teachers' training to form logical thinking of primary schoolchildren is developed and pedagogical conditions under which it can be executed are given. The techniques to diagnose the levels of future teachers' readiness to form logical thinking of primary school children are carried out and approbated. The research materials are exercised in development and approbation of the special course "The Basics of Logical Thinking Formation of Primary School Children".

Key words: future teachers, readiness, primary school children, logical thinking, pedagogical conditions, components, professional and pedagogical activity.